

En rentabel og vildtvenlig skovdrift med kronvildt

Et nu afsluttet projekt har haft til hensigt at belyse den biologiske baggrund for de mange kronvildtskader på et stort jysk skovdistrikt, og har undersøgt mulighederne for en skovdrift, der ændrer kronvildtets adfærd med henblik på færre skader – uden at nedsætte jagtudbyttet, måske tværtimod.



Foto: Michael Sand

Af Marie Ravn, vildtforvalter og skov- & landskabsingeniør

Som det også fremgik af forrige artikel, er forvaltningen af klobbærende vildt for tiden et ganske varmt og om-diskuteret emne. Siden 2004 har dette medført et nationalt, regionalt og lokalt fokus på en bæredygtig kronvildtforvaltning, der skal sikre større og mere spredte

kronvildtbestande, flere ældre hjorte samt en reduktion af markskaderne.

Undertegnede har som afslutning på mit studie fordybet mig i dette emne med Løvenholm Skovdistrikt som

vært. På dette djurslandske skovdistrikt dyrkes i dag ca. 700 ha rødgran, svarende til godt 25% af det samlede skovbevoksede areal, og rødgranen er derfor særdeles betydningsfuld i distriktets samlede økonomi.

De nuværende skader

Kronvildtbestanden på Løvenholm anslås til ca. 400 efterårsdyr, svarende til ca. 8 dyr pr. 100 ha. Bestandens nuværende adfærd betyder store udgifter i skovbruget, især som følge af skrælning, der ødelægger den nederste del af stammen og giver styrketab samt indfaldsvej for rodfordærversvampen.

Mine undersøgelser viste en gennemsnitlig skrælningsintensitet på 97%! Og beregninger viste, at kronvildtbestandens adfærd gav distriktet et årligt tab i driftsklassen rødgran på 585 kr./ha/år alene grundet skrælning – en stigning på godt 40% over de seneste 20 år. Kronvildtet skræller desuden villigt i distriktets sitka, douglas og lærk.

Hertil kommer skovens øvrige udgifter og tabt fortjeneste i forbindelse med tvungen hegning, nedsat omdriftsalder, et begrænset træartsvalg, et øget efterbedringsbehov grundet topskudsbid og fejning samt betydelige skader



Sommerskrælning af rødgran på Løvenholm. Omkostning 585 kr./ha/år. Foto: Marie Ravn

og begrænset afgrødevalg i distriktets landbrug svarende til 500.000 kr./år. Endelig er der også udgifter til vinterfodring, pleje af foderagre samt tilskuds fodring (havre, wraphø, roer og gulerødder) på i alt 125.000 kr./år. Samlet over 1 mio. kr. – et beløb, der kun knapt modsvarer indtægterne ved distriktets jagtudlejning.

Jagtens virkning må ses i sammenhæng

Løvenholmskovene er opdelt i fem områder á 400-1.000 ha, hvor jagten drives af fire forskellige konsortier med i alt 35 medlemmer.

Som vi skal vende tilbage til, har skrælningerne en sammenhæng med mængden af forstyrrelser. Den store stigning i skrælningsintensitet og den dertilhørende svækkede rentabilitet i rødgrandyrkningen var umiddelbart overraskende, da konsortierne ikke afholder selskabsjagt oftere end de jagtetiske forskrifter, maks. hver 3. uge.

Ved nærmere eftersyn er forklaringen dog soleklar. Løvenholmskovene er sammen med flere store nabo-distrikter ét stort sammenhængende skovområde. Og eftersom vildtet ikke kender ejendoms- og/eller konsortieskel, er det antagelig de samme dyr, der færdes på hele området. En ukoordineret afholdelse af løvenholmskonsortierne 44 selskabsjagter og formodentlig mindst én selvstændig pürsch- eller anstandsjagt pr. medlem pr. sæson betød således intet mindre end 72 dage med jagtlig forstyrrelse i 2013/2014. Set fra kronvildtbestandens perspektiv svarer det til jagt hver anden dag i jagtsæsonens 5 måneder!

På denne baggrund er det således intet under, at vildtet på Løvenholm – såvel som mange andre steder i Danmark – har en uønsket adfærd, for den adfærd har vi selv oplært vildtet godt og grundigt i. Selv gode intentioner kan hurtigt få stik modsat effekt, når forvaltningen ikke sker på bestandsniveau, men på ejendoms- eller konsortieniveau.

Ro er vigtigt – forstyrrelse giver skader

Til vor overraskelse viste undersøgelserne, at 95% af skrælningen finder sted i (rød-)granbevoksningernes ganske unge år, hvor bevoksningerne ikke tilbyder nogen

nævneværdig føde. Dyrenes ophold i disse bevoksninger har altså intet at gøre med fødesøgning, men afspejler derimod et stort behov for ro og dækning i dagtimerne. Megen forstyrrelse fortrænger altså dyrene til de bevoksninger, der mindst tåler det i forhold til skrælning.

Kronvildt er biologisk set et dagaktivt græsningsdyr tilknyttet de åbne sletter. Det er et flokdyr, der færdes i rudler med mere eller mindre familiære relationer. I rudlen hersker der en klar hierarkisk struktur, hvor de største og ældste individer er de mest dominerende. Planter med højt træstofindhold udgør den naturligt foretrukne føde – f.eks. græsser, urter og lyng. Det er samtidig fødeemner med et lavt energiindhold og en høj tyggetid.

Kronvildtet har været i Danmark siden sidste istid og er utrolig godt tilpasset det danske klima og de sæsonbestemte fødevariationer. Således følger dyrenes energibehov året igennem naturens fødeudbud – planternes vækstsæson er lig med kronvildtets reproduktions- og gevirproduktionsperiode, mens vinter betyder "dvale" hos planter såvel som vildtet.

Fodring er gambling

Mange danske jægere og skov- og landbrugere fodrer kronvildtet i stor stil, måske i den overbevisning, at dyrene så kan mættes i tilskudsfoder, og man derved kan undgå eller reducere skader på træer og afgrøder. Dette er tvivlsomt. Oftest fodres der med fødeemner, der er nemme og billige at bringe ud (roer, gulerødder o.l.), der kan tippes af i bunker f.eks. på en vildtager. Tilskudsfodringen består således af særdeles næringsrige fødeemner sammenlignet med det naturligt forekommende fødeudvalg, hvilket klart nok gør tilskudsfoderet attraktivt, men samtidig umuliggør vildtets vintertilpassede dvale.

Fodring har typisk til hensigt at virke som en supplerende fødekilde, der skal aflaste træer og afgrøder, men får ofte den modsatte effekt, hvor mere vil have mere. Denne u hensigtsmæssige fodring med letfordøjeligt og sukkerholdigt foder skaber, en til tider farlig, ubalance i vommens pH. Endvidere tilgodeser fodring i dynger, bunker, trug o.l. kun de mest dominerende individer, der uden problemer kan afholde de hierarkisk lavere rangerende dyr fra at tage del i festmåltidet.

Af såkaldte jagttekniske årsager ses skydetårne/-stiger placeret ved mange vildtagre rundt omkring i det danske landskab, da jægeren her føler størst chance for jagtsucces. Objektivt set bærer denne "jagtform" nærmere præg af en stressende tålmodighedskamp: Kan dyret modstå vildtagerens festmåltid længere, end jægeren orker at bevogte det? Hvis vildtagre skal have en kompensatorisk fødeeffekt i forhold til skader på træer og afgrøder, er det af afgørende betydning, at agrene i stedet betragtes som foderagre, der placeres hensigtsmæssigt og udelukkende tjener vildtets fundamentale behov; fødeindtagelse i uforstyrretthed.

Adfærdsændrende forvaltning

Kronvildtets mindste rudelstruktur består af hind med kalv og smaldyr. Når kronkalven er seks måneder gammel er den ikke længere afhængig af modermælken, men vil naturligt forblive hos hinden frem til den følgende brunstperiode (smalhinden ofte endnu længere). Denne sociale afhængighed vidner om adfærdsoplæringens betydning, hvor hindens erfaringer og indgående terrænkendskab videregives til kalven – bl.a. ængstelse ved anvendelse af føromtalt vildtagre. Denne viden-delning er af stor værdi for afkommets trivsel og kommende formeringschancer, hvorfor det er i hindens såvel som i kalvens interesse, at erfaringer overleveres fra én generation til den næste.

Som jægere og forvaltere bestemmer vi i høj grad selv, hvilke "do's and don'ts", vi lærer kronvildtet. Hvis forvaltningen skal være effektiv, og skaderne i skoven såvel som det åbne landskab skal reduceres, er humlen at droppe den traditionelle "symptomforvaltning" og i stedet tage udgangspunkt i årsagen, hvor vi kan "op-lære" kronvildtet i en mere hensigtsmæssig adfærd, og derigennem regulere dets aktivitet op/ ned i udvalgte områder. En adfærdsændrende forvaltning skal tage udgangspunkt i vildtets biologi, hvor de gamle individers erfaringer og rudlens udprægede sociale struktur bruges aktivt til at opnå en mere ønsket arealanvendelse døgnnet og året igennem.

Gennem skovdriften (f.eks. jagt, foderagre, evt. publikumsfaciliteter) kan kronvildtets dagaktivitet flyttes fra områder med unge sårbare bevoksninger ("reduktions-



områder') til områder domineret af mere lysåbne fourageringsarealer og plejekrævende naturtyper med langt større fødemæssig værdi ('koncentrationsområder'). Således kan de mest udsatte træarter og -aldre aflastes og de kronvildtrelaterede udgifter reduceres, hvilket er første ben i en rentabel vildtvenlig skovdrift.

Optimering af jagteffektivitet

Andet ben er økonomisk optimering af jagtens værdi. En sådan må søges opnået gennem en forbedret jagteffektivitet med størst muligt udbytte ved mindst mulig forstyrrelse. Der er mange forskellige redskaber i den jagttekniske værktøjskasse med positiv indflydelse på jagt-effektiviteten, herunder skydetårnernes placering i forhold til reduktions-/koncentrationsområder, afsætning af skytterne mv.

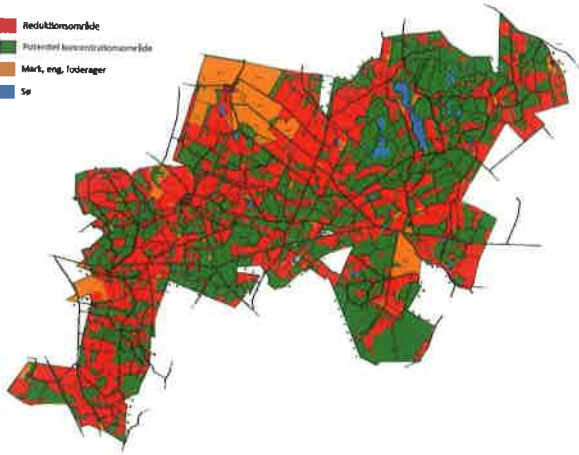
Vigtigst af alt er et klart og tydeligt formål med den enkelte jagtdag – kvantitet eller kvalitet – og formidlingen af dette formål til deltagerne.

Hvor det er ønsket at reducere bestandsstørrelsen, er det vigtigt, at parolen ikke også åbner mulighed for afskydning af f.eks. kronebærende hjorte – i så fald vil den kvalitativt fokuserede jæger ofte lade kalv, smaldyr og/eller hind passere, i håbet om, at 'den store hjort' kommer sidst.

Omvendt kan det gå galt, når jagten har til hensigt at selekttere enkelte, men bestemte dyr ud af bestanden (f.eks. de mindste kalve eller golve hinder), da det overordnede formål er flere dyr og/eller en mere jævn kønsfordeling (oftest lig med flere hjorte), hvis den kvantitativt fokuserede jæger har et mål om mere kød til fryseren. Man kan som bekendt ikke både blæse og have mel i munden.

Kød til fryseren eller et stort gevir – to forskellige slags jagt. Foto: Michael Sand

■ Reduktionsområde
■ Potentielt koncentrationsområde
■ Mark, eng, lodseger
■ Sø



Skrælningstolerance. Kort over den nuværende skrælningstolerance på Løvenholm. Røde områder er sårbare bevoksninger, hvor skrælningsrisikoen og de økonomiske konsekvenser er store, og hvor vildtaktiviteten derfor ønskes reduceret, mens grønne områder er bevoksninger uden risiko for skrælning og skal ses som forslag til koncentrationsområder. De orange og blå områder er skrælningsneutrale. På basis af denne kortlægning fastlægges "reduktionsområder" med høj jagtintensitet henholdsvis "koncentrationsområder" med lav jagtintensitet og gode fourageringsmuligheder.

Dårligt formidlede formål fører til unødigt forstyrrelse af mange dyr, og forstyrrelse betyder øget aktivitetsniveau, øget energibehov og dermed øget risiko for skader på træer og markafgrøder, og dét er dårlig jagt-effektivitet.

Biologisk indsigt

Biologisk indsigt er det helt elementære redskab, når kronvildtets adfærd skal vendes i en mere ønsket retning, og når jagtens værdi ønskes optimeret. Forvaltningspraksis har stor indflydelse på dyrenes aktivitetsområde, fourageringsvaner, energibehov og ikke mindst bestandens sammensætning. Og dermed også på skadernes omfang.

På Løvenholm vil det være helt afgørende vigtigt at få defineret et antal velplacerede koncentrations- og reduktionsområder, at opnå en passende afskydning (antal såvel som køn/alder) i forhold til den nuværende bestandssammensætning, samt at få en ensrettet koordinering og planlægning af konsortiernes jagtafholdelse.

Reduktionsområderne skal omfatte de mest sårbare partier af skoven, hvor kronvildtets aktivitet skal reduceres primært gennem jagtlig forstyrrelse. Derimod skal koncentrationsområderne omfatte bevoksninger, hvis alder og/eller type tåler en øget kronvildtaktivitet, og de skal byde på uforstyrrede fourageringsmuligheder året rundt.

Kan vi løfte opgaven?

Det er uvant for den almene danske jæger at tænke forvaltning på bestandsniveau, når vi er vant til, at vi lovligt kan jage på 1 ha, hvis vi blot selv ejer jorden. Men vi skal ikke kun gå på jagt, vi skal forvalte. Og det er helt fundamentalt, at forene kronvildtforvaltningen på bestandsniveau (uanset om målet er kød og/eller trofæ), hvis det skal være økonomisk mærkbart i forhold til skader og jagtudbytte – det er hjørnестenen i en rentabel vildtvenlig skovdrift.

En velovervejete forvaltning på bestandsniveau skal sikre, at jagten ikke sker på vildtets bekostning, hvorfor det er bydende nødvendigt, at forvaltningen i stedet tager afsæt i vildtets biologi og foregår på vildtets præmisser. Det vil kræve en ændret tilgang, hvor vi – i vores danske landbrugskultur – skal forstå at forvalte kronvildtet som vildt og ikke som domesticerede produktionsdyr. En opgave vi burde kunne løfte.



Artiklens forfatter: Marie Ravn, vildtforvalter og skov- & land-skabsingeniør.



En herlig ejendom – fuld af kronvildt

På en af de mange solrige dage i denne varme vinter besøgte *Skovdyrkeren* en skovejendom på 72 ha på Vestsjælland. Skoven ligger i kronvildtets vigtigste kerneområde på Sjælland, det såkaldte Åmoseområde, hvor der skønsvist står 6-700 kron dyr. Og vi må tilstå, at det kan ses på skoven.

Et fantastisk smukt og kuperet morænelandskab med en mosaik af skov og åbent land, søer og moser. Et ideelt terræn. Her er foruden kron dyrene en fin bestand af råvildt (på det seneste også dåvildt), her er fasaner

og skovduer og tidvis ænder og gæs. Her er ræve i naturgrave, rovfugle på vingerne – kort sagt alt, hvad en jagt- og naturinteresseret familie kan ønske sig.